

موجود دامن می‌زند. در ادامه، توصیه‌هایی برای بهبود نسبی وضعیت این تعاونی‌ها آمده است.

- توانمندسازی تعاونی‌های سهام عدالت در راستای برنامه‌ریزی اقتصادی و فعالیت‌های درآمدزا در فضایی شفاف و مشارکتی نیازمند آگاهی مدیران و اعضا به حق رأی‌دهی، آگاهی به اصول تعاون و ماهیت مستقل تعاونی‌ها و شناخت وضعیت تعاونی‌های موفق در دنیا و حضور مدیران توانمند است. همچنین، بنا به اصل ۴۳ قانون اساسی، قرار دادن ابزار کار در اختیار افرادی که قادر به کار هستند، اما ابزار و امکانات کار را در اختیار ندارند، در شکل تعاونی برای جلوگیری از استثمار نیروی کار مطرح شده است که زمینه قانونی پرداخت وام برای استقلال تعاونی‌ها را نشان می‌دهد. با توجه به هزینه‌های اجتماعی انحلال این تعاونی‌ها، به نظر می‌رسد اقداماتی در راستای نزدیک‌تر شدن آن به تعاونی یاری‌رسان باشد از جمله اطلاع‌رسانی در خصوص برگزاری مجامع و مشارکت در مجامع و اهمیت حضور سهام‌داران در مجامع سالانه تا انتخاب‌ها شفاف انجام شود و از تعارض منافع و نبود شفافیت که ایجادکننده رانت است، جلوگیری شود. همچنین، اطلاع‌رسانی در خصوص قوانین تعاون برای جلوگیری از سوءاستفاده از اعضا و سهام عدالت صورت گیرد.

- بررسی دیدگاه‌ها و نظرات ذی‌نفعان مختلف در موضوع سهام عدالت و تعیین تکلیف ناهماهنگی و تضاد آرا موجود.

- شفاف‌سازی وضعیت موجود تعاونی‌ها با ارائه گزارش در خصوص جریان‌های مالی موجود، تعداد مجامع برگزارشده و تعداد حاضران و

تصمیمات اتخاذشده در مجامع و اطلاع‌رسانی به اعضا به ویژه از طریق سامانه هوشمند بخش تعاون.

- با توجه به گستره مشمولان این طرح، سامانه‌ای برای ثبت نظرات و شکایات اعضای این تعاونی‌ها در نظر گرفته شود تا نظارت لازم بر مدیران تعاونی‌های سهام عدالت برای جلوگیری از سوءاستفاده‌های احتمالی صورت گیرد.

- اهمیت وفاق در خصوص تعاون در میان مسئولان: یکی از چالش‌های جدی، فقدان باور و وفاق مربوط به تعاون در میان سیاست‌گذاران است که بخش تعاون از جمله قوانین و آیین‌نامه‌های تعاونی‌های سهام عدالت را با چندپارگی مواجه ساخته است. ضروری است تا مرجع واحدی به‌ویژه در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی به دلیل نگاه تخصصی و تسلط بر قوانین تعاون برای تشخیص این همسویی در نظر گرفته شود.

- گسترش تعاونی‌ها نیازمند بسترسازی مناسب فرهنگی و آموزشی در خصوص تعاون است که زمینه قانونی آن نیز در قانون تعاون وجود دارد. مطابق ماده ۷۱ قانون تعاون جمهوری اسلامی ایران، برای توسعه، ترویج و نهادینه‌سازی فرهنگ تعاون، وزارت آموزش و پرورش موظف است مفاهیم اقتصاد تعاونی را در کتب درسی و برنامه تحصیلی دانش‌آموزان منظور و زمینه مشارکت آن‌ها را در تشکلهای دانش‌آموزی مربوط فراهم کند. وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف‌اند نسبت به توسعه

گرایش‌ها، رشته‌ها و گروه‌های علمی مرتبط با تعاونی اقدام کنند. سازمان صداوسیما و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مکلف‌اند برنامه‌های ترویج فرهنگ تعاون در جامعه و آموزش متقاضیان تشکیل تعاونی و ارتقای مهارت انسانی را تهیه و اجرا کنند.

دقتر امور سهام سازمان خصوصی‌سازی (۱۳۹۵). مجموعه قوانین، مقررات و مصوبات مرتبط با طرح توزیع سهام عدالت.

مرکز پژوهش‌های مجلس (۱۳۹۹). سهام عدالت: تعاونی‌های شهرستانی و شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی سهام عدالت. کد موضوعی: ۲۲۰، شماره مسلسل: ۱۷۱۹۳.

مرکز پژوهش‌های مجلس (۱۳۹۹). سهام عدالت، مروری بر اقدامات انجام‌شده و آسیب‌شناسی آن. کد موضوعی: ۲۳۰، شماره مسلسل: ۱۶۹۸۹.

Harvey, Lee (2022). *Critical Social Research*. London: Unwin Hyman.

منابع

برزگر، ابراهیم و حسین‌زاده، صیاد (۱۳۹۶). «نقد و بررسی سیاست‌گذاری دولتی در ایران بر اساس الگوی تحلیلی اسنلن (مطالعه موردی: طرح توزیع سهام عدالت)»، فصلنامه دولت‌پژوهی، ۳ (۱۲)، صص ۱۴۳-۱۰۷.

سازمان برنامه و بودجه. سند برنامه توسعه اول اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۲-۱۳۶۸). تهران: سازمان برنامه و بودجه، مرکز مدارک اقتصادی-اجتماعی و انتشارات.

سازمان برنامه و بودجه. سند برنامه توسعه دوم اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۹-۱۳۷۴). تهران: سازمان برنامه و بودجه، مرکز مدارک اقتصادی-اجتماعی و انتشارات.

سازمان برنامه و بودجه. سند برنامه توسعه سوم اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۴-۱۳۷۹). تهران: سازمان برنامه و بودجه، مرکز مدارک اقتصادی-اجتماعی و انتشارات.

